

УДК 378. 14: 7 (045)

канд. арх., доцент Чернявський В.Г.,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ” ДЛЯ АРХІТЕКТОРІВ І ДИЗАЙНЕРІВ

Розглядається авторська методика викладання навчальної дисципліни “Синтез мистецтв”.

Ключові слова: *синтез мистецтв, архітектура, архітектурне середовище, декоративне мистецтво, авторські розробки.*

Синтез мистецтв - органічне з'єднання різних видів мистецтв в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Поняття "Синтез мистецтв" має на увазі створення якісно нового художнього явища, що не зводиться до простої суми складових його компонентів. Їх образна і композиційна єдність, загальна участь в художній організації простору і часу, узгодженість масштабів, пропорцій, ритму сприяють розвитку художньої ідеї, надають на людину багатобічну емоційну дію. У історії мистецтва відомі всілякі форми синтезу. Архітектура і монументальне мистецтво постійно тяжіють до архітектурно-художнього синтезу, в якому живопис і скульптура, виконуючи і власні завдання, сприяють розкриттю архітектурного образу. У цьому просторово-пластичному синтезі зазвичай беруть участь декоративно-прикладне мистецтво, а останнім часом усе більш активно включаються об'єкти дизайну.

Суть мистецтва архітектури виявляється в її емоційно-образній виразності. Історія свідчить, що для посилення дії на глядача за рахунок більш різностороннього, поглибленого і дохідливого розкриття ідейного змісту в архітектурі дуже часто удавалися до допомоги образотворчих мистецтв. Конкретність пластичних або живописних художніх образів сприяла кращому сприйняттю основної ідеї. Подібний підхід є основою творчої співдружності, що базується на об'єктивній природі художньо-образного мислення в мистецтві. Проте не слід думати, що синтез мистецтв в архітектурі утворюється простим залученням творів під один дах. Синтезуюча творча діяльність має специфічні особливості і закономірності, знання, яких сприяє створенню справжнього ансамблю мистецтв [1].

Природа синтезу пов'язана із з'єднанням частин предмету на основі взаємодії між ними, для здобуття у результаті цілісного образу предмету. Відносно інтер'єру синтез мистецтв має на увазі композиційну єдність

архітектури, скульптури і живопису, елементів декоративно-прикладного мистецтва та дизайну нерозривно об'єднаних в певному архітектурному просторі. Можливість такого органічного злиття заснована на сумісності ряду загальних властивостей і збереженні власних якостей, властивих кожному виду мистецтва окремо.

В умовах підвищення якості сучасного будівництва не лише функціональна, але і естетична сторона штучного середовища набуває виключно великого значення. Наприклад, від вирішення інтер'єру, де люди проводять значну частину свого часу, залежать зрештою якість архітектури, сприйняття і оцінка її специфічного сенсу, у тому числі як мистецтва.

Характер творчої роботи по інтер'єру вимагає специфічних знань, тоншого розуміння ролі форми, пластики, світла, кольору, текстури і фактури матеріалу. Необхідно мати реальне уявлення про можливість створення життєвого середовища в конкретному приміщенні або їх системі, про особливості сприйняття внутрішніх просторів різного типу, їх величин і форм, про специфічні засоби і прийоми архітектурної композиції поверхонь, що обгороджують. Використання синтезу з образотворчим та іншими видами мистецтв має на увазі не лише знання їх видів і способів виконання, але і навички самостійного ескізування деяких композицій дизайнером або архітектором, що органічно включаються в образне вирішення інтер'єру.

Декоративне мистецтво — це особлива галузь художньої творчості, яка підпорядкована своїм законам розвитку, має свою особливу художньо-образну мову. Основна його мета — естетичне освоєння матеріального світу, художнє оформлення довкілля. Митці своїми творами намагаються естетично прикрасити побут людини, її життєдіяльність, сповідуючи основний принцип єдності краси і доцільності. Водночас декоративне мистецтво стає образною основою життя, формує естетичні погляди людини, активно впливає на її емоції, думки й почуття.

Професійне декоративне мистецтво 90-х років являється багатограним явищем української національної культури, що розвивається в руслі загальноєвропейського і ширше — світового художнього процесу, де категорія прекрасного є і залишається визначальною. У розвитку культури України наприкінці ХХ ст. велику роль відіграє творчість митців професійного декоративного мистецтва, у складі якого розвиваються такі види, як художня кераміка, скло, текстиль, метал, ювелірне мистецтво, емаль. Новаторське формотворення, взаємодія з простором, звернення до найновіших технологій, посилення особистісного начала у творчості — це характерні тенденції, що спостерігаються в декоративному мистецтві цього періоду [2].

Українське декоративне мистецтво завжди відповідало соціальним вимогам часу, розвивалося від матеріально-практичної сфери до духовно-культурної, зберігаючи при цьому взаємодію із загальною проблематикою та стилевим напрямом усього образотворчого мистецтва. Воно тримало тісний зв'язок з історичними традиціями, з народним мистецтвом. При виваженому професійному підході, комплексне формування інтер'єрів житлових та громадських будівель з використанням виробів та творів декоративного мистецтва України є одним із перспективних напрямків сучасного будівництва, яке може дозволити вийти на новий якісний рівень, отримати оригінальні і неповторні вирішення в цивільному будівництві.

Курс «Синтез мистецтв» є одним із складових комплексу фахової підготовки студентів архітекторів і дизайнерів. Місце навчальної дисципліни в системі професійних знань визначається вмінням розробляти проект архітектурного середовища з використанням виробів та творів мистецтва.

Метою навчання є оволодіння студентами засобами взаємодії різних видів мистецтв та їх зв'язку з архітектурним середовищем. Вміння аналізувати сучасні концепції формування архітектурного середовища, різні види мистецтва, поняття, техніки та технології окремих виробів та творів, їх розміщення та сприйняття в структурі простору.

В основу курсу послідовно закладені теми теоретичних і практичних положень, що розкривають основні закономірності процесу синтезу мистецтв. Практична частина курсу надає змогу побачити спільні риси методології проектної діяльності на основі отриманих знань із спеціальних та додаткових дисциплін. В практичній частині курсу методично задаються основні підходи та етапи процесу проектної роботи.

Вивчення даного курсу вимагає від студентів творчого підходу, орієнтує на самостійний пошук ідей та основі оригінальних стратегій щодо виконання поставлених конкретних практичних завдань, вимагає від них опрацювання додаткової інформації та літератури.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з трьох навчальних модулів.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 1 „Синтез мистецтв в житловому інтер'єрі ” студент повинен знати, що поліпшення якості житла пов'язане з підвищенням його комфорту. Поняття комфорту складне і багатообразне. У це поняття включається архітектурна організація житла, його площа і об'єм, пропорції і висота приміщень, характер обладнання квартири, соціально-побутова організація житла і житлового комплексу, рівень естетичної організації інтер'єрів, його зв'язок з міським і природним довкіллям і багато що інше. Для

підвищення рівня естетичної організації житла та надання йому особистих індивідуальних рис значна роль приділяється синтезу мистецтв при формуванні об'ємно-просторової структури інтер'єрів. Від архітектора, дизайнера і художника в області формування інтер'єру потрібне знання специфічних умов, які пред'являються замовником до свого житла, знання основних функціональних процесів, що здійснюються в квартирі, знання наукових даних супутніх і суміжних наук, без чого не можна створити повноцінну архітектуру житла в комплексному її розумінні. Просторова система житлового інтер'єру є вираженням планувальної структури житлової чарунки і створюється в проекті, в процесі проектування плану квартири. І лише остаточне формування інтер'єру квартири з врахуванням використання обладнання, предметного наповнення, декоративного оформлення, включаючи вироби і твори мистецтва дозволить добитися закінченого комплексного архітектурно - художнього вирішення інтер'єру, яке функціональне і естетично задовольнятиме потребам людей, що живуть в ній.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 2 „Комплексне формування інтер'єру громадських будівель ” студент повинен знати про необхідність створення виділеного простору, оптимального штучного клімату, світлового і акустичного комфорту, і, нарешті, створення інтер'єру, що позитивно впливає на емоційну сферу людини. Успішність проведення тих або інших суспільних процесів, а також настрої людини як головна ланка формування психіки залежать багато в чому від того, як створено це штучне середовище. Складність формування інтер'єру громадських будівель полягає у величезному діапазоні їх функцій. У кожному типові однієї і тієї ж громадської будівлі ми знаходимо істотні відмінності залежно від його місткості, трактування функції, містобудівної ситуації. Створити інтер'єр — означає послідовно відповісти комплексу вимог, одночасно вирішивши безліч найпомітніших протиріч. Рішення задачі можливе лише на рівні сучасних досягнень науки, техніки і мистецтва. У складному процесі сприйняття і оцінки людиною довколишнього простору перше місце треба віддати просторовій характеристиці серед інших, таких як матеріал і форма площин, що обгороджують, колірна гамма, освітлення, обладнання, вироби і твори мистецтв. Внутрішній простір, ізольований від зовнішнього, — це головне, ради чого створюється будівля, і тому саме простір — його розміри і принцип побудови — є найбільш важливою і відповідальною ланкою при формуванні інтер'єру громадських будівель, що в свою чергу, визначає місце і роль творів мистецтва.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 3 „Скульптура в міському середовищі” студент повинен

знати, що взаємодія архітектури і скульптури складає одну з важливих проблем історії мистецтва. Ґрунтуючись на художніх і композиційних зв'язках синтезу образотворчого мистецтва і архітектури, це багато в чому сприяло їх взаємному впливу один на одного. Велике значення набуває художній рівень виразності архітектури — окремих будівель, житлових комплексів і міських ансамблів [3,4]. У цих умовах монументально-декоративне мистецтво, що бере участь в синтезі, займає особливе місце. Стає необхідним подальше розширення участі монументального мистецтва в сучасному містобудуванні. Само мистецтво повинно стати активнішим і емоційнішим у вирішенні містобудівних завдань. Скульптура не просто насичує міське середовище, а активно бере участь в її формуванні специфічною мовою, найтіснішим чином, пов'язаною з мовою архітектури. Особлива гострота і актуальність проблеми взаємозв'язку архітектури і скульптури в мистецтві викликана і тим, що вона торкнулася не лише конкретно-пластичного вираження синтезу мистецтв, але і основних сторін процесу формування архітектури. Значення обох аспектів взаємозв'язку архітектури і скульптури в цьому відношенні має широке практичне значення, а сама композиційна єдність двох мистецтв є важливим критерієм: образної сили і виразності архітектурно-художнього середовища, що оточує людину. По суті, проблема синтезу архітектури і скульптури дозволяє підійти до вирішення однієї з найважливіших проблем архітектури — «людина і середовище».

В основу авторської методики викладання курсу покладено великий досвід автора статті по комплексному формуванню інтер'єрів з використанням виробів і творів мистецтва. При виконанні практичних робіт студент повинен створити концепцію використання художньо-образних засобів мистецтва, виконати ескізний проект комплексного художнього формування внутрішнього або зовнішнього середовища, розробити власний авторський ескіз запропонованих виробів і творів мистецтва. Як показала практика викладання при виконанні особистих авторських ескізів робіт студент краще вирішує складні питання форми, кольору, масштабу, архітектоніки у просторі, ніж коли виконує просто прив'язку запозичених художніх робіт.

Для виконання практичних робіт модулів при виборі одного з видів мистецтв наголос робиться на декоративне мистецтво України, що доводиться на прикладах. Так, наприкінці 80-х — на початку 90-х років українські митці радикально змінюють сприйняття декоративних матеріалів як таких, що придатні для творення лише утилітарних предметів і сувенірної продукції. Вони руйнують стереотипи й доводять на практиці, що мовою кераміки, скла, текстилю можна вирішувати складні формальні завдання. Водночас у декоративному мистецтві простежується прагнення до збереження своєї

специфіки зі властивими йому засобами виразності, а також бажання вдосконалити й збагатити притаманну тому чи іншому матеріалу художню мову. Орієнтація на створення гармонійного предметно-просторового середовища на початку 90-х років активізувала зусилля художників усіх видів і жанрів декоративного мистецтва. Й хоча внесок митців у художнє рішення інтер'єрів був нерівнозначним, проте важливим було те, що вони брали участь у створенні цілісного художньо осмисленого образу споруди разом з архітекторами та іншими авторами, починаючи зі стадії проектування. Гобелен, кераміка, скло покликані були своєю яскравістю образів, емоційною притягальною силою взяти на себе роль організатора різних зон в інтер'єрах, а головне — стати домінантою просторово-художньої композиції всього середовища [2].

Отже, даний курс розглядається як один з ключових у формуванні професійної підготовки студентів старших курсів архітектурно-дизайнерських дисциплін. Студенти отримують систематизовану інформацію, яка є фундаментом їх подальшого професійного росту в області використання синтезу мистецтв при формуванні архітектурного середовища.

Література:

1. Швидковский О.А. Гармония взаимодействия: (Архитектура и монументальное искусство) / Олег Александрович Швидковский. – Москва : Стройиздат, 1981. – 280 с.
2. Кара-Васильева Т.В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках “великого стилю” / Т.В. Кара-Васильева, З.А. Чегусова. – К.: Либідь, 2005. – 280 с.
3. Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды: Учебник / Шимко В.Т.– М. : “Архитектура-С”, 2006. – 384 с.
4. Дизайн архитектурной среды : Учеб. для вузов / [Г.Б. Минервин, А.П. Ермолаев, В.Т. Шимко и др.] ; под ред. А.В. Ефимова. – М. : Архитектура-С, 2007 – 504 с.

Аннотация.

В статье рассматривается авторская методика преподавания учебной дисциплины “Синтез искусств”.

Ключевые слова: *синтез искусств, архитектура, архитектурная среда, декоративное искусство, авторские работы.*

Annotation.

In the article the author method of teaching of educational discipline is examined “Synthesis of arts”.

Keywords: *synthesis of arts, architecture, architectural environment, decorative art, author works.*